PARTICULARITĂȚILE LEXICALE ȘI STRUCTURAL-SINTACTICE ALE LIMBAJULUI RUGĂCIUNII

Dorina TUDOREAN (ȚEPUȘEL)
CZU: 81'276.6:248.143 tepuseldorina@gmail.com

The lexicon of prayers differs from that of common language, because it has a limited use. The language of prayer belongs to a special language, created for the exact expression of feelings, requests and an act of personal communication with the divinity. The lexicon of prayers includes specific words, through wich the human being, inscribed in the profane world, enters into communication with the sacred world of the divinity.

Creștinismul își are originile din secolul I d.Hr. în Palestina, fiind întemeiat pe baza credinței în persoana și scrierile în care sunt expuse viața și doctrina lui Iisus Hristos (*Evanghelii*). Răspândirea creștinismului în spațiul Carpato-Danubian a avut loc în limba latină populară prin activitatea apostolică a primilor misionari creștini [1].

Din acest motiv, fondul terminologiei creștine din limba română conține termeni apăruți la poporul autohton în limba latină.

Termenul ,,rugăciune" provine de la latinescul *rogatio,-onis,* care înseamnă ,,cerere, petiție; proiect, propunere; întrebare".

În opinia Daianei Felecan, definiția termenului „rugăciune" oferită în dicționare limitează posibilitățile de saturare semantică a referentului la una singură, aparținând sferei religiosului. Printre cele mai adecvate definiții este cea oferită de către Coșeriu: ,,Unitate textuală din câmpul religiei, prin care un subiect uman individual sau colectiv cere, direct sau indirect, ceva lui Dumnezeu Atotputernicul, având convingerea că Dumnezeu e dispus să îi îndeplinească cererea" [2, p.3].

Cea mai cunoscută formă de împărțire a rugăciunii, care se referă la cuprinsul ei, constă în trei feluri: 1. care are ca scop să laude pe Dumnezeu; 2. să-I mulțumească și 3. să-I ceară tot ceea ce este după voia Sa. Pe de altă parte, în studiile sale Origen analizează patru forme de rugăciune: cererea, rugăciunea, mijlocirea, mulțumirea.

Cu referire la lexic, termenii textelor rugăciunilor pot fi clasificați în următoarele categorii: de origine latină, de origine greacă și de origine slavonă. Constatăm că predomină proveniența latină.

Mărturie acestui detaliu sunt principalele rugăciuni ale credinței creștine: *Tatăl nostru* și *Crezul*. În studiul său, Silvia Maznic face observații asupra lexemelor textului rugăciunii *Tatăl nostru* „din cele 61 de cuvinte, 57 de vocabule (dintre care 15 se repetă) sunt de origine latină și doar 3 sunt slave (greșalele/ greșiților, ispită, izbăvește), iar unul este de proveniență maghiară: hitlen > viclean" [3, p.134].

Textul *Crezului* (*Simbolul credinței*) cuprinde: 132 de cuvinte de origine latină, 15 de origine slavă (exemple: pogor > a coborî; suvurșiti > sfârșit; marturisati > a mărturisi; slava > slavă; rastengnonti > a se răstigni) și 3 cuvinte de alte origini: neogreacă (pathima > patimă), bulgară (graja>a grăi), albaneză (grope>groapă) [Ibidem, p.135]

Textul religios, respectiv și cel al rugăciunilor, diferă de textele laice contemporane. În cadrul rugăciunii se atestă un *discurs al eului.*

Adela Manolii descrie acest tip de discurs ca unul „constituit din câteva imagini litotice ale disprețuirii de sine" [4, p. 184] și care se circumscrie unei retorici a smereniei. Smerenia se definește ca atitudine fundamentală ce guvernează relația credinciosului creștin cu Divinitatea. Rugătorul apelează la tehnici distincte, care conferă limbajului rugăciunii un specific aparte, caracterizat prin norme definitorii.

Uneori prin negație se încearcă a contura laturile valoroase ale credinței și, pentru a sublinia „încrederea deplină a rugătorului în eficacitatea actului performat, în capacitatea rugăciunii de a institui o realitate" [5, p.265] se aplică tehnica invocației.

Dana-Luminița Teleoacă observă că rugăciunea s-a complicat, ajungându-se la complexe verbale de genul „laudă" în debutul rugăciunii, apoi cererea sau plângerea, promisiunea sau făgăduința, respectiv mulțumirea/gratitudinea în final, structură ilustrată și de textul actual al rugăciunii creștine [6]. Lexicul rugăciunilor ortodoxe din *Liturghier* dispune de resurse bogate și variate. Prezența termenilor specifici face ca textul rugăciunilor să difere de textele laice.

Termeni ca *Dumnezeu, sfânt, păcat, a se închina, taină, laudă* conturează solemnitatea întâlnirii cu divinitatea. Se atestă și prezența termenilor arhaici, care oferă expresivitate rugăciunilor. Acestea păstrează fenomene ce caracterizau etape mai vechi din evoluția limbii.

Pentru a confirma cele menționate, oferim în continuare exemple de:

- *termeni arhaici propriu-ziși*: *buna stare* (arh.) „statornicie": „Pentru sfânta biserica aceasta, pentru buna stare a sfintelor lui Dumnezeu" [7, p.88]; *îndelung-răbdător* „cu înalte virtuți creștine": „Doamne, Îndurate și Milostive, îndelung-Răbdătorule și mult Milostive, ascultă rugăciunea noastră" [Ibidem, p. 294]; *neprihănit* (arh.) „curat, pur, virgin": „... dăruiește-ne ca și pe cea rămasă să o săvârșim neprihănit înaintea sfintei Tale slave" [Ibidem, p.291];

- *termeni arhaici conservați la nivel popular-regional/familiar: pururea* (arh., pop.) „mereu": „...Ție slujește și Ție pururea Îți înalță cântare de slăvire" [Ibidem, p.248]; *a tămădui* (pop.) „a vindeca": „... pe cei bolnavi tămăduiește" [Ibidem, p. 184]; *a izbăvi* (arh., pop.) „a scăpa de primejdie, boală etc.": „Pentru ca să fim izbăviți noi de tot necazul" [Ibidem, p.89];

- *arhaisme semantice specifice limbajului bisericesc*: *cinste* (arh., bis,) „virtute; puritate": „... pentru cei ce în curăție și în cinste viețuiesc" [Ibidem, p.179]; *popor* (arh., pop.) „comunitate creștină": „ Pace lumii Tale dăruiește [...] și întregului Tău popor" [Ibidem, p.198].

Tot la nivelul lexicului, atestăm termeni specializați în context religios: *a judeca, cântare, a (se) închina, lege, lumină, taină, rob, stăpân, părinte, laudă* etc. În cadrul rugăciunilor, orantul aplică diverse strategii de instituire a contactului cu Divinitatea, chiar și prin intermediul unor tipare sintactice, cum sunt *construcțiile tautologice* și *chiasmul*. Structurile tautologice contribuie la realizarea funcției „intensificatoare-persuasivă": „...câtă pizmuire și vrajbă are asupra noastră" [Ibidem, p.73], „... chemând milele și îndurările Tale" [Ibidem, p.82], „... și ne-ai sculat din așternuturile noastre și ne-ai ridicat spre a ne închina" [Ibidem, p.83]. Chiasmul contribuie la realizarea simetriei:
„... că ai făcut să treacă umbra nopții și ne-ai arătat iarăși lumina zilei" [Ibidem, p.87], „... și ai pus soarele spre stăpânirea zilei, iar luna și stelele spre stăpânirea nopții" [Ibidem, p.291], „Că tu ești Cel ce aduci și te aduci, Cel ce primești și Cel ce Te împarți" [Ibidem, p.160].

Sintagmele care aparţin spiritualităţii creştine individualizează limbajul rugăciunilor: Dumnezeul duhurilor, Curată Născătoare de Dumnezeu, calea păcii, stăpânirea împărăției Tale, a sfintelor lui Dumne-

zeu Biserici, Tronul slavei, ceasul rugăciunii; mântuiți cu sefletul, glasul cererii.

Referințe:

1. JITARU, L. Termeni creștini de origine latină. În: *Relevanţa şi calitatea formării universitare: competenţe pentru prezent şi viitor: Materialele conf. şt. intern.: consacrată celor 70 de ani de la fondarea univ. bălţene* din 8 oct. 2015. Bălți, 2016, vol. I, pp. 42-45.
2. COȘERIU, E. *Orationis fundamenta. La praghiera come testo,* conferință susținută la *Congresul Internațional „Orationes Milleniun”,* 24-30 iunie 2000. [Accesat 20.04.2020]. Disponibil: https://www.yumpu.com/ro/document/read/38603556/numarul-7-8-transilvania-studii-doctorale-portal-spre-o-cariera-de-
3. MAZNIC, S. Considerații privind terminologia religioasă de origine latină. În: *Philologia*, Chișinău, 2011, nr.5-6, pp. 134-139.
4. MANOLII, A. Textul religios: limbaje și sublimbaje. În: *Limba română actuală: Normă şi diversitate stilistică*. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 180-187.
5. MANOLII, A. Rolul invocației în textul religios. În: *Lumina verbului matern. Profesorul și savantul Irina Condrea – prezență remarcabilă în mediul academic și cultural din Republica Moldova*. Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 265-268.
6. TELEOACĂ, D.–L. *Retorica invocației în rugăciunea creștină – conferință Academia Română,* 2012. [Accesat 26.04.2020]. Disponibil: https://-www.poezie.ro/index.php/essay/14020654/Retorica_invoca%C8%9-Biei_%C3%AEn_rug%C4%83ciunea_cre%C8%99tin%C4%83
7. *Liturghier*/ Lucrare publicată cu bincuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2012.